

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

*65-РІЧЧЮ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ*

***ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ПРИМІРНИК ДОКУМЕНТІВ (МІСЦЕВИЙ) ТА
ПОВНОТА ЙОГО НАДХОДЖЕНЬ ДО
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ
ЗА 1998 – 2002 РОКИ
(РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)***

ТЕРНОПІЛЬ – 2004

Соціологічне дослідження провела і узагальнила
результати: **Моліцька Г.С.**, заступник директора
ОУНБ з наукової роботи
Відповідальний за випуск:
Вітенко В.І., директор ОУНБ
Комп'ютерний набір: Філюк С.Т.,
головний методист НМВ

Обов'язковий примірник документів (місцевий) та повнота його надходжень до Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки за 1998-2002 роки

Відповідно до завдань обласної Програми поповнення бібліотечних фондів на період до 2005 року, листа Національної парламентської бібліотеки України від 9.09.2003 року № 316 1/7, плану роботи управління культури облдержадміністрації проведено соціологічне дослідження “Обов'язковий примірник документів (місцевий) та повнота його надходжень до Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки за 1998-2002 рр.”.

Основна мета – це вивчення тенденцій розвитку та стану книговидавничої справи у регіоні, повноти надходжень обов'язкового безоплатного (місцевого) примірника документів до ОУНБ, визначення перспектив його подальшого забезпечення і використання.

Гіпотези дослідження:

- архівні джерела свідчать про значний розвиток книговидання у м. Тернополі;
- процеси демократизації в Україні призвели до збільшення сектору приватних видавництв;
- м. Тернопіль – один із найбільших сучасних книговидавничих центрів України;
- спеціалізація тернопільських видавництв частково задовольняє потреби книжкового ринку;
- обов'язковий примірник документів – один з основних джерел комплектування та формування краєзнавчих фондів ОУНБ;
- місцеві органи влади не сприяють виконанню Постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2002 року № 608 “Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів”;
- для поліпшення практики комплектування місцевим обов'язковим примірником творів друку необхідно розробити і впровадити на регіональному рівні нормативно-правові документи та посилити контроль за їх виконанням.

Завдання дослідження:

У процесі роботи необхідно дослідити:

- історію та розвиток книговидання у м. Тернополі;
- розподіл книговидання за територіальною ознакою в Україні;
- наявність видавничого сектора в обласному центрі та його тематичну спрямованість;
- динаміку та обсяги надходжень обов'язкового безоплатного (місцевого) примірника документів за назвами, тиражем, типами видань та галузевою ознакою упродовж 1998-2002 років до ОУНБ;
- наявність системи інформування про нові книги та повного видавничого репертуару регіону;
- співпрацю видавництв з ОУНБ;
- додаткові заходи в напрямі реалізації вищеперерахованих завдань.

Методи дослідження:

- індуктивний (вивчення документів з фондів державного архіву Тернопільської області);
- аналітичний (збір та аналіз документів у пресі, статистичних збірниках, друкованих виданнях);

- статистичний (аналіз документів і матеріалів управління у справах преси та інформації, управління культури облдержадміністрації, управління статистики, облікової та звітної бібліотечної документації за 5 останніх років);
- анкетування працівників видавництв, друкарень та видавничих організацій;
- узагальнення даних та матеріалів, їх статистична обробка;
- практична значимість соціологічного дослідження, висновки і пропозиції.

Кінцевою метою є розробка пакету документів, пропозицій, заходів, на підставі дослідження та механізмів їх реалізації через місцеві органи державної влади і самоврядування з метою поліпшення комплектування обов'язковим безоплатним примірником документів та посилення контролю за його надходженнями до ОУНБ.

Етапи дослідження:

I-й етап з 15 вересня по 20 вересня 2003 року

- розробка програми, методики та завдань;

II-й етап з 20 вересня по 15 жовтня 2003 року

- вивчення документів з фондів Держархіву Тернопільської області, збір та аналіз документів у пресі, творах друку;

III-й етап з 15 жовтня по 25 жовтня 2003 року

- аналіз статистичної та бібліотечної документації;

IV-й етап з 25 жовтня по 10 листопада 2003 року

- анкетування, опитування та інтерв'ювання керівників і працівників видавництв, друкарень та видавничих організацій;

V-й етап з 10 листопада 2003 року по 1 січня 2004 року

- узагальнення даних та матеріалів, їх статистична обробка;

VI-й етап з січня 2004 року по грудень 2004 року

- розгляд результатів дослідження:
 - на раді при директорові та науковій раді ОУНБ;
 - обласній комісії ОДА щодо координації та контролю за дотриманням законодавства про функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на території області;
- колеги управління культури облдержадміністрації;
- проведення “круглого столу” “Регіональна книжкова продукція – головний ресурс ОУНБ” спільно з всіма суб'єктами книжкового ринку Тернопілля з метою вдосконалення механізмів книгопостачання;
- виступ на науковій березневій сесії Тернопільського міського осередку Наукового Товариства ім. Т. Шевченка.

На Тернопільщині мешкає понад 1142,4 тис. жителів, з них 227,8 тис. в обласному центрі.

Тернопіль є важливим культурним, науковим, просвітницьким та технічним центром. Це стосується також і книговидавничої справи.

Роблячи екскурс в історію книговидавництва в регіоні, можна відзначити, що його корені сягають 1886 року. Саме тоді відомий діяч Олександр Барвінський з участю о. Кониського започаткував серію “Руська історична бібліотека”, що друкувалась в одній із найдавніших друкарень міста Тернополя Йосипа Павловського. Зокрема, у нашому місті вийшло 15 томів цієї серії, що стало помітним явищем у культурному житті Галичини.

На початку 1900-х років у Тернополі функціонувала друкарня Ю.Стенка, котра поруч з випуском газет, зокрема “Glos Polski”, друкувала невеличкі книжки для масового читача.

Цікаву сторінку в книгодрукуванні також вписало видавництво “Чар-зілля”, яке у 1929 році видало другу частину роману Андрія Чайковського “Сагайдачний” – “До слави”.

Вартий уваги і той факт, що до 100-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича (1910 рік) учитель української гімназії, відомий культурний діяч о. Йосип Застирець перевидав у Тернополі “Русалку Дністрову”.

Помітною сторінкою у видавничій справі була і “Подільська театральна бібліотека”, де друкувались в основному драматичні твори. Тут було випущено “Степовий гість” Б. Грінченка, “Лимерівна” П. Мирного, “Кума Марта” А. Шатківського, “Паливода”, “На могилах борців” В. Мартиневича.

50-80 роки ХХ століття позначились певним спадом випуску різножанрової художньої та історичної літератури, оскільки на Тернопіллі була відсутня видавнича база. Лише з реорганізацією (у січні 1979 р.) Тернопільської обласної друкарні у державне видавництво “Збруч” розпочалося книговидання, що певною мірою зодовольняло потреби населення книгою.

У районах області функціонували також друкарні, технічні потужності яких дозволяли друкувати брошури невеликого обсягу і тиражу.

Оскільки, ця галузь була заідеологізована, то повноцінного друку не було.

У 90-х роках ситуація різко змінилася. Значно розширився сектор приватних видавництв.

На сьогодні у м. Тернополі діє 43 видавництва, друкарні та приватних видавничо-поліграфічних підприємств (Табл. 1,2,3).

Державний сектор книжкової сфери представляють лише 3 видавництва – ВАТ “Видавничо-поліграфічний комбінат “Збруч”, “Укрмедкнига” Тернопільської державної медичної академії ім. І.Горбачевського, “Економічна думка” Тернопільської академії народного господарства (Див. Табл. 1).

Табл. 1.

Державні видавництва

Приватні видавничі організації

<p>Видавництво “Редакція газети “Підручники і посібники” Випускає – 160 найменувань видань. Тематична спрямованість: підручники і посібники для вищих і середніх учбових закладів, 5 відсотків – художня література.</p>
<p>Навчальна книга “Богдан” Випускає – 110 найменувань видань. Тематична спрямованість: підручники для початкових і середніх учбових закладів. Науково-популярна і краєзнавча література.</p>
<p>СМП “Астон” Випускає – 150 найменувань видань. Тематична спрямованість: навчальна література.</p>
<p>ТОВ “Джура” Випускає – 110 найменувань видань. Тематична спрямованість: художня, дитяча, краєзнавча література, що висвітлює національно-визвольні змагання.</p>
<p>ТОВ “Лілея” Випускає – 30 найменувань видань. Тематична спрямованість: художня, науково-популярна та краєзнавча література.</p>
<p>ПМП “Горлиця” Випускає – 25 найменувань видань. Тематична спрямованість: художня та наукова література.</p>
<p>“Воля” Випускає – 15 найменувань видань. Тематична спрямованість: художня література.</p>
<p>ТОВ “Галс” Тематична спрямованість: буклети, листівки та інша кольорова продукція.</p>
<p>ТОВ “Поліграфіст” Випускає – 10 найменувань видань. Тематична спрямованість: наукові, художні та інші видання.</p>
<p>СМП “Карт-Бланш” Випускає – 12 найменувань видань. Тематична спрямованість: підручники, посібники, словники, довідники, енциклопедії.</p>

Видавничо-поліграфічні підприємства

<p style="text-align: center;">ТОВ “Терно-Граф”</p> <p>Випускає – 8 найменувань. Тематична спрямованість: художня, краєзнавча, навчальна література.</p>
<p style="text-align: center;">ТОВ “Тернопіль Онлайн”</p> <p>Випускає – 10 найменувань. Тематична спрямованість: альбоми (художні), каталоги та інші видання.</p>
<p style="text-align: center;">МП “Прінтінформ”</p> <p>Випускає – 8 найменувань. Тематична спрямованість: різні види друкованих видань.</p>
<p style="text-align: center;">МП “Оперативний друк”</p> <p>Випускає – 10 найменувань. Тематична спрямованість: технічна, наукова та інша література.</p>

За даними 2002 року, із 998 найменувань книжкової продукції частка видавництв є такою:

- “Укрмедкнига” – 250 найменувань,
- “Підручники і посібники” – 160,
- “Астон” – 150,
- “Богдан” – 110,
- “Джура” – 110,
- “Економічна думка” – 70,
- “Лілея” – 30,
- “Горлиця” – 25,
- “Збруч” – 20,
- “Воля” – 15,
- “Карт-Бланш” – 12,
- “Поліграфіст” – 10,
- “Тернопіль Онлайн” – 10,
- “Оперативний друк” – 10,
- “Терно-Граф” – 8,
- “Прінтінформ” – 8.

Аналізуючи спеціалізацію місцевих видавництв, можна зробити такі висновки:

- випуском науково-популярної літератури займається 5 видавництв;
- довідкової – 2;
- навчальної – 8;
- художньої – 8;
- краєзнавчої – 6;
- наукової – 6;
- дитячої – 2;
- технічної – 1.

Варто зауважити, що сьогодні тернопільські видавництва продовжують і зберігають давні традиції книговидання – постійно і наполегливо дають путівку в життя українській книзі.

Якщо проаналізувати розподіл книговидавання за територіальною ознакою в Україні, то спостерігається значна активізація книговидавничої справи у Тернопільській області (Див. Діагр. 3,4).

Діаграма 3
Діаграма 4

За випуском назв книг і брошур Тернопільщина, починаючи з 1998 року, займає стабільне 5 місце в Україні. Зокрема, їх загальна кількість становить 468 назв, тиражем 1314,7 тисяч примірників у рік. Якщо прослідкувати динаміку випуску друкованої продукції, то збільшення з року в рік йде за рахунок видання значної кількості підручників.

Приріст кількості назв книг у 2002 році є найбільшим за всі роки незалежної України. Після значного зменшення видання книг за назвами у 1999 році динаміка книговидавання виглядає так: (Діагр. 3).

- у 2000 році приріст до рівня попереднього року становив 64 відсотка;
- у 2001 році відповідно до 2000 року – 14,6 відсотка;
- у 2002 році до 2001 року – 26,8 відсотка.

Збільшення книговидавання за назвами проходить на фоні коливань тиражів (Діагр. 4).

Так, у 1998 році загальний тираж виданих книг становив 929,2 тис. пр., у 1999 році тираж зменшився в порівнянні з минулим роком на 25,6 відсотка, у 2000 році тираж зріс на 26,9 відсотка, у 2001 році зменшився проти минулого року на 36 відсотків.

Діяльність більшості видавництв спрямована на внутрішній регіональний ринок (81,4%). Зокрема, на книжковий ринок країни зорієнтовані лише “Збруч”, “Укрмедкнига”, “Економічна думка”, “Підручники і посібники”, “Навчальна книга “Богдан”, “Карт-Бланш”, “Джура”, які мають високі показники, щодо випуску книг за назвами, тиражем та поліграфічною якістю(18, 6%).

Загальна кількість випущеної продукції видавництвами Тернополя за 2002 рік складає 978 найменувань, з них 47,8 відсотка становлять книги та брошури.

У масиві друкованих видань регіону значне місце займає преса.

Динаміка випуску газет засвідчила збільшення їх як за назвами, так і за тиражами. (Див. діагр. 5,6)

Діаграма 5.
Діаграма 6.

Всі вони зареєстровані як видання українською мовою, їх тираж є достатнім. Так, упродовж 2002 року на одного жителя Тернопільщини припадало по 25 примірників газет.

Одним з основних джерел поточного комплектування фондів ОУНБ є обов’язковий місцевий примірник документів. (див. Табл. № 1).

Табл. 1. Джерела комплектування

	2002 рік		2001 рік		2002 рік	
	План	викон	план	викон	план	викон
Місцевий обов’язковий примірник	700	735	700	826	700	1012
Обласний бібліотечний колектор	1000	124	–	–	–	–
Книга-поштою	300	292	400	409	300	409
Видавництва	–	–	–	–	подаров.	14
Книжкові магазини	1000	1091	1000	263	1000	536
Книжкові ярмарки	–	–	–	–	–	–
Обмінно-резервний фонд	300	103	300	259	300	296
Дарунки	350	166	350	208	600	693
Взамін загублених читачами	250	261	250	223	400	400
Інші (які саме)	1100		2000		2700	

Пушкінська бібліотека	500	641	500	406	500	167
Преса	500	557	500	341	500	281
Купівля у читача	40	32	150	25	50	37
Бібліотечна серія	–	–	600	675	450	432
Благодійний фонд	40	51	150	54	50	50
Сейбр-світло	20	18		6	150	87

Відповідно до Закону України “Про обов’язковий примірник документів” № 595-XIV від 9.04.1999 р. та Постанови Кабінету Міністрів України “Про порядок доставляння обов’язкових примірників документів” № 608 від 10.05.2002 року, обласні поліграфічні підприємства, установи, що мають розмножувальну техніку, інші виробники обов’язкового примірника доставляють Тернопільській ОУНБ обов’язкові безоплатні примірники всіх видань.

Також умови першочергового, повного і якісного комплектування регулюються щорічно укладеними договорами “Про обов’язковий примірник документів” (Додаток № 1) між ОУНБ та видавництвами. Всього укладено договорів за 2002 рік – 14.

Максимальна кількість одержуваних обов’язкових безоплатних примірників одного видання завжди різна і коливається від 1 до 5 примірників.

Основне завдання, яке ми ставимо при цьому є:

- максимально повне збирання літератури, яка видається в регіоні;
- створення універсальної за галузевою структурою колекції краєзнавчої літератури;
- збирання неопублікованих документів, що містять первинну й вторинну наукову інформацію: монографій, збірників, наукових праць, матеріалів конференцій, тез доповідей та повідомлень, дисертацій, автореферати дисертацій, періодичні покажчики і т.д.;
- багатоаспектне збирання періодичних видань, що в часи роздержавлення книговидавничого сектору є головним і оперативним джерелом інформації та забезпечення документоформуючого процесу фондів.

На основі обов’язкового примірника документів ОУНБ, починаючи з 1967 року, випускає поточний науково-допоміжний покажчик “Література про Тернопільську область за ___ рік”.

Крім того, також систематично представлений реальний масив літератури в регіоні у “Наукових записках” обласного краєзнавчого музею та інших за видами і тематикою бібліографічних посібників з метою створення банку бібліографічної інформації про край та область в цілому.

Не претендуючи на вичерпність (оскільки окремі видавництва не надсилають своїх видань до ОУНБ), статистика поточних надходжень характеризується такими показниками і свідчить про щорічне збільшення як за назвами, так і за тиражами (Див. Табл. 2).

Зокрема, у 1998 році отримано 236 назв, у 1999 – 262, у 2000 – 638, у 2001 – 470, у 2002 – 647.

Табл. 2. Надходження обов’язкового (місцевого) примірника до ОУНБ за 1998-2002 роки (за назвами та кількістю примірників)

Видання місцевих видавництв	Надійшло до фонду бібліотеки									
	1998		1999		2000		2001		2002	
	назв	прим.	назв	прим.	назв	прим.	назв	Прим	назв	прим.
Книги і брошури	236	281	262	364	638	735	470	826	647	1012

Місцеві періодичні видання				–						
– газети	11	24	10	22	9	21	11	23	11	23
– журнали	6	6	9	9	12	12	12	12	13	13

Ці показники є важливими при оцінці ступеня розвитку книговидавництва у регіоні. Зокрема, вони репрезентують документальний потік через видавництва, а також стверджують, що для фондотворення такий спосіб документопостачання є виправданим і саме він є основним джерелом формування краєзнавчого фонду ОУНБ – провідного центру бібліотечного краєзнавства регіону.

Така багаторічна робота з формування краєзнавчих фондів дала позитивні результати. ОУНБ вдалося за допомогою поступлень обов'язкового місцевого примірника зібрати унікальні документи за галузевою ознакою (Див. Табл. 3).

Табл. 3. Галузевий склад краєзнавчого фонду

Галузі знання	На 1.01.1998 р.		На 1.01.1999 р.		На 1.01.2000 р.		На 1.01.2001 р.		На 1.01.2002 р.		На 1.01.2003 р.	
	Назв	Прим.	Назв	Прим.	Назв	Прим.	Назв	Прим.	Назв	Прим.	Назв	Прим.
Всього	3800	3965	4599	4757	4847	5167	5415	5735	6040	6152	6574	6663
Суспільно-політична, в т.ч. історія	1801	1889	2197	2211	2220	2370	2500	2577	2750	2770	2892	2920
Природничо-наукова	222	242	250	266	273	298	320	333	360	380	424	434
Техніка	47	49	54	56	60	62	56	56	61	61	75	75
Сільське господарство	38	41	44	46	44	46						
Літературознавство. Мовознавство	48	50	54	56	58	60	58	64	88	113	90	131
Мистецтво. Спорт	178	184	191	204	241	257	279	285	301	318	328	358
Інша	502	535	609	630	643	670	1000	1081	1160	1164	1300	1328
Художня літ-ра	964	975	1200	1288	1308	1404	1200	1339	1317	1346	1465	1437

Ці дані констатують, що за 1998-2002 рр. шляхом тісної співпраці з місцевими видавництвами до бібліотеки надійшло 2253 назви книг, або 70 відсотків від загальної кількості одержаних документів краєзнавчого характеру. Саме вони активно використовуються читачами, бо мають історичну, культурну та джерелознавчу цінність. Серед цих книг можна назвати “Економічну енциклопедію” в 3-х томах, “Ювілейну книгу Української гімназії в Тернополі. 1898-1998”, “Просвіта: історія та сучасність (1868-1998)”, регіональні річники “Тернопілля’ 95”, “Тернопілля’ 96”, “Тернопілля’ 97”, “Тернопілля’ 98-99”, “Міську геральдику Тернопільщини”, “Тернопіль у плінні літ”, “Книгу пам’яті України. Тернопільська область” у 3-х томах, “Чорну тінь голодомору 1932-1933 років над Тернопіллям”, “Лежить на серці доля України”, “Статистичні щорічники Тернопільської області” (за 1997-2002 роки), “Історію міст і сіл Тербовлянщини”, “Наукові записки обласного краєзнавчого музею”, “Літопис Борщівщини” (поточні випуски Борщівського краєзнавчого музею), “Театральну Тернопільщину”, “Тернопільщину в народознавчих пам’ятках” та багато інших.

Кожен з цих вище перерахованих місцевих документів та багато інших унікальні за своєю сутністю. Проте, місцеві видавництва надали їх ОУНБ в одному примірнику, що значно обмежує їх видачу читачам у бібліотеці та по МБА й спричиняє швидке зношування.

Таким чином, з огляду на зроблений аналіз, можна зробити висновок, що найбільш повно представляють свою продукцію державні видавництва та видавництва різних форм власності, з якими укладено договори. Це – “Збруч”, “Економічна думка”, “Джура”, “Астон”, “Лілея”, “Горлиця”, “Укрмедкнига”.

Завдяки їм збільшились поступлення книг і брошур з історії, права, економіки, географії України, освіти, культури, християнської моралі, на допомогу навчальному процесу. Серед цих книг варто відзначити навчальні посібники тернопільських науковців, які отримали найвищий рейтинг у читачів.

Це “Економіка підприємств” П.С. Харіва, “Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів” Є.В. Савельєва, “Географія населення України” О.В. Заставецької, Б.І. Заставецького, Д.В. Ткача, “Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях” Б.Л. Луціва, “Загальна економічна теорія” І.В. Буяна, В.М. Ковальчука, “Бухгалтерський облік” О.П. Скирпана, М.С. Палюха, “Основи правознавства” З.С. Гладуна, “Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права” М.В. Кравчука.

Цінується на книжковому ринку України та щоденно використовується читачами літературно-мистецький часопис “Сова”, що видається один раз у квартал місцевим видавництвом “Джура”.

Крім прозових, поетичних та літературознавчих матеріалів, у ньому представлені також переклади із зарубіжних літератур і есперанто, мемуаристика, зокрема діаспорна, призабуті імена українського письменства та історії України. Він є добрим путівником для ОУНБ, що активно включилася у процеси духовно-національного відродження держави і краю зокрема.

Особливо тісно співпрацює ОУНБ з видавництвом “Підручники і посібники”, виробничий потенціал якого щорічно зростає. У результаті, бібліотека додатково отримала підручники з права, економіки, бухгалтерського обліку, історії України, маркетингу, менеджменту, що дозволяє заловольнити найвибагливіші запити користувачів з цих питань.

Надзвичайно взаємовигідне співробітництво з вузами міста Тернополя, що мають свої потужні видавництва. Зокрема, у Тернопільській державній медичній академії ім. І. Горбачевського – видавництво “Укрмедкнига”, у Тернопільській державній академії народного господарства – державне видавництво “Економічна думка”. Саме від цих видавництв ОУНБ у повному обсязі отримує обов’язкові примірники місцевих видань, зокрема наукові, навчальні видання та часописи.

Серед журналів є і видання суто для спеціалістів – “Медична хімія”, “Медична освіта”, “Вісник соціальної гігієни”, “Вісник наукових досліджень”, “Шпитальна хірургія”, спеціалістів освітянської галузі – “Мандрівець”, “Освітнянин”.

Заповнюють також лакуни у бібліотечному фонді видавництва Державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Державного технічного університету ім. І. Пулюя. Від них регулярно надходять випуски серій “Наукових записок”, “Студентський науковий вісник”, “Вісник Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя”, наукові тези конференцій тощо.

Тенденцію розвитку фондів визначає і регіональна періодика та часописи. Їх надходження за назвами і тиражами зростає щорічно. (Див. Табл. 2). Зокрема, газет обласного значення – 25 назв, районного – 20 назв, журналів (обласних) – 10 назв. Їх доставка в даний час відбувається вчасно.

Дуже активно беруться читачами такі часописи, як “Освітнянин”, “Мандрівець”, “Рада”, “Клас”.

Щодо газет, то кожна з них (Додаток № 2) використовується інтенсивно, є повноцінним і важливим інформаційним ресурсом ОУНБ з питань політики, економіки, а особливо краєзнавства.

Опитуванням було охоплено 53 респонденти. Відповідно до запропонованої Анкети (Додаток № 3), серед них 22 відсотка – керівники видавництв.

Професіонограми

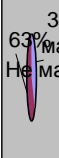
До числа опитованих увійшли також редактори, коректори, працівники сфери збуту книжкової продукції. Вони складають 78 відсотків.

37 відсотків мають лише спеціальну освіту та досвід практичної роботи, у 63 відсотків працюючих фахової освіти немає.

Лише 27 відсотків користуються послугами бібліотек.

Переважає більшість працюючих - це люди віком від 40 до 45 років (43%), найменша - від 55 і більше років (10%).

Професіонограма працівників видавництв, поліграфічних підприємств та видавничих організацій (за результатами анкетування)

63% мають спеціальну освіту та досвід практичної роботи
37% не мають спеціальної освіти

Відповіді на поставлені запитання засвідчили, що:

– більшість респондентів (39,5 %) продовжуватимуть співпрацювати з ОУНБ та надаватимуть у повному обсязі свою видавничу продукцію;

– 27 % укладуть договори про творчу співпрацю;

– 10,4 % наголосили на несприятливих законодавчих умовах для діяльності та

розвитку українських видавництв;

– 6 % – на відсутності можливостей самостійної доставки книг для бібліотеки.

Однак, 24 % хотіли б впливати на комплектування, випускаючи продукцію за попередніми замовленнями бібліотек.

– 46,2 % респондентів вважають, що існуюча ситуація може бути покращена лише за умов посилення підтримки та контролю з боку місцевої влади.

– 30 % – на прийнятті нового Закону України “Про ліцензування видавничої діяльності”.

Саме відсутність в Україні Закону “Про ліцензування видавничої діяльності” призвело до того, що значна частина видавництв, друкарень міста не зареєстровані в управлінні у справах преси та інформації, їх продукція не надсилається для обліку в Книжкову палату України і виходить без присвоєння ідентифікатора ISBN (Міжнародна система стандартної нумерації книг). Як результат, кількісні показники випуску книг за назвами і тиражами у регіоні значно різняться від тих, що подає Книжкова палата України.

У ході опитування підтвердилася також гіпотеза про те, що обласний обов’язковий примірник є одним з основних джерел комплектування ОУНБ, а якість його надходження залежить у багатьох випадках від неухильного виконання Законів України “Про внесення змін до Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, “Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні”, “Про обов’язковий примірник документів” та Постанови Кабінету Міністрів України “Про порядок доставляння обов’язкових примірників документів України” від 10.05.2002 року, інших нормативно-правових документів, від особистих контактів бібліотеки та її працівників, які мають навички психологічного впливу, позитивної співпраці з видавничими організаціями, чіткого контролю за їх надходженнями.

Разом з тим слід зауважити, що в ході проведення дослідження виникли певні проблеми. Так, через відсутність чіткого обліку надходжень документних ресурсів з кожного видавництва у видовому, типовому аспектах не вдалося зробити якісний аналіз про всю одержану наявну продукцію. А також відслідкувати відповідність одержаного репертуару масиву виданих документів. Це значно знижує інформаційний потенціал ОУНБ і, відповідно, позначається на задоволенні інформаційних потреб користувачів.

Багато втрачаємо від того, що місцева влада не завжди реагує на неодноразові звертання ОУНБ про впорядкування доставляння в регіоні книговидавничої та газетної продукції.

Затруднює контроль за видавничим книжковим потоком і відсутність в області книговидавничого бюлетеня, що вкрай необхідно.

ВИСНОВКИ

За попередніми підсумками можна зробити такі висновки:

- Проведене дослідження “Обов’язковий примірник документів (місцевий) та повнота його надходжень до ОУНБ за 1998-2002 рр.” є основою для визначення конкретних заходів щодо поліпшення комплектування обов’язковим безоплатним примірником документів та посилення контролю за його надходженнями.
- Важливим джерелом поповнення бібліотечних фондів ОУНБ є обов’язковий безоплатний примірник документів, обсяги якого постійно збільшуються, що стверджує про тенденцію до розвитку книговидання в регіоні.
- Надходження обов’язкового безоплатного примірника до ОУНБ залишається ефективним напрямом фондоутворення актуальною багатогалузевою літературою та розширення ядра краєзнавчої літератури і періодики.
- Ефективність та якість комплектування обов’язковим примірником документів (місцевим) визначається рівнем співпраці з видавництвами, дотриманням ними законодавчих та нормативно-правових документів.
- Кожне видання, що ним поповнюється ОУНБ, використовується з максимальною віддачею, оскільки його необхідність обґрунтована дослідженнями читацьких запитів та інтересів, формуванням видавничого репертуару.
- Відсутність ділового комунікативного середовища бібліотекарів і видавців для спілкування, обміну інформацією, генерації ідей в колі професіоналів та оперативної, точної й повної інформації про книжкову продукцію регіону не сприяє забезпеченню все зростаючих потреб в об’єктивності та вичерпності інформації, негативно позначається на пропаганді книги.
- Неврегульованість механізму обліку видавничих організацій в управлінні преси та інформації, їх продукції у Книжковій палаті України призвела до негативних наслідків – відсутності об’єктивних показників (зменшення показу кількості видань на душу населення та падіння тиражів книг у регіоні).

Практична значимість соціологічного дослідження зводиться до таких рекомендацій

Для забезпечення стабільного функціонування ОУНБ, її комплектування, державного захисту в складних економічних умовах необхідно:

- Управлінню у справах преси та інформації посилити контроль за дотриманням видавництвами, друкарнями та видавничо-поліграфічними підприємствами області положень Закону України “Про обов’язковий примірник документів” № 595-XIV від 9.04.1999 р.) та Постанови Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 року № 608 “Про порядок доставляння обов’язкового примірника документів”.
- Управлінню культури облдержадміністрації сприяти реалізації виконання завдань обласної Програми поповнення бібліотечних фондів на період до 2005 року, надавати необхідну фінансову підтримку для збільшення книгозабезпечення ОУНБ.
- З метою повноцінного і якісного формування фондів та зростання щорічних обсягів нових надходжень керівникам місцевих видавництв збільшити кількість поступлень обов’язкового безоплатного примірника документів відповідно Закону України “Про обов’язковий примірник документів”.
- Місцевим видавництвам при формуванні видавничих планів враховувати результати соціологічних досліджень бібліотек, пов’язаних з вивченням попиту користувачів на ту чи іншу літературу.
- Для удосконалення механізму співпраці ОУНБ з всіма суб’єктами книжкового ринку Тернопілля необхідно провести у IV кв. 2004 року “круглий стіл” “Регіональна книжкова продукція – головний ресурс ОУНБ”.
- Видавничій раді при ОДА та обласній раді збільшити квоту видання книг для бібліотек області, започаткувати серію “Визначні письменники Тернопілля”.
- Переглянути шляхи й засоби доведення інформації про книжкову продукцію до бібліотек і споживачів. Доцільно сформувати єдиний інформаційний простір для відображення книговидавничої інформації на Web-сайтах ОДА, видавництв, бібліотек, щорічних статистичних збірниках, що значно розширить межі інформування про тематичний спектр книжкових видань регіону.
- Усі видання у складі обов’язкового безоплатного примірника підлягають державній реєстрації і бібліографічному опрацюванню, що здійснює Книжкова палата України. Видавці м. Тернополя мають розуміти, що державна реєстрація – це в першу чергу охорона авторського права, їх книги ніколи не зникнуть з обліку, наукового та професійного обігу, а державні бібліографічні покажчики (Літописи) – розширять відомості про книги не тільки в Україні, але й серед іноземних держав.

ДОГОВІР
Про обов'язковий примірник документів

м. Тернопіль

“___” _____ 2004 р.

Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека, що далі іменується “одержувач”, в особі директора _____, який діє на підставі Статуту та Закону України “Про обов'язковий примірник документів” “Виробник документів”, що надалі “виробник” в особі _____

що діє на підставі Статуту, уклали цей договір про наступне:

1. “Виробник документів” зобов'язаний доставити обов'язковий безоплатний примірник “одержувачу” в день виходу в світ першої частини тиражу.
2. Неякісний обов'язковий примірник підлягає заміні на якісний у місячний термін з часу його отримання.
3. “Виробник” зобов'язаний компенсувати “одержувачу” витрати, пов'язані з придбанням документів, що не були ними доставлені як безоплатний обов'язковий примірник у встановленому законодавством України порядку.
4. “Одержувач” зобов'язується проводити реєстрацію (облік), наукову систематизацію обов'язкового примірника документів:
 - забезпечувати технічні, санітарно-гігієнічні умови для зберігання обов'язкового примірника;
 - надавати обов'язковий примірник документів юридичним або фізичним особам у тимчасове користування;
 - безоплатно публікувати на вимогу виробника документів бібліографічну інформацію про виготовлені ними документи у виданнях краєзнавчої бібліографії.
5. “Одержувач” зобов'язаний заносити бібліографічну інформацію про обов'язковий примірник документів до автоматизованої бази даних: з перспективою доступу до неї через мережу “Інтернет”.
6. Сторони зобов'язуються вживати усіх заходів для вирішення спірних питань.
7. Цей договір набуває чинності з моменту підписання й діє до заключення нового.
8. Договір складено в двох примірниках, по одному для кожної із сторін, що його підписали, при цьому обидва примірника мають однакову юридичну силу.
9. Інші умови _____

Юридичні адреси та реквізити сторін

ОДЕРЖУВАЧ

Тернопільська обласна
універсальна наукова бібліотека

АДРЕСА:

46000, м. Тернопіль
бул. Шевченка, 15
Р/р 35412004001561
УДК в Терноп. обл.
МФО 838012
Код 02220065

Директор Тернопільської ОУНБ

М.П.

ВИРОБНИК ДОКУМЕНТІВ

АДРЕСА:

(керівник)

М.П.

Список
періодичних видань, які надходять у відділ краєзнавчої літератури і бібліографії
в 2004 році

Газети обласного значення

1. Вільне життя
2. Свобода

Інші газети, що видаються у м. Тернополі

1. Домашня газета
2. Досьє – 02
3. Екологічний сполох
4. Медична академія
5. Місто
6. Нова Тернопільська газета
7. Не здамось
8. Нова оселя
9. Rіа полюс
10. Репортер
11. Тернопіль вечірній
12. Тернопільська газета
13. У кожен дім
14. Мандрівець
15. Тернопіль і Тернопільщина
16. Соломія
17. Божий сіяч
18. Дзвони Лемківщини
19. Амвон
20. Терновий шлях
21. Академія
22. Дзвін
23. Христова скеля
24. Жайвір
25. Моя робота

Журнали

1. Освітнянин
2. Рада
3. Клас
4. Мандрівець
5. Бізнес-компаньйон
6. Шпитальна хірургія
7. Інфекційні хвороби
8. Вісник наукових досліджень
9. Медична освіта
10. Медична хімія

Районні газети

1. Бережанське віче
2. Вільне слово
3. Вісник Надзбруччя
4. Вісті Придністров'я
5. Воля
6. Галицький вісник
7. Голос Лановеччини
8. Голос народу
9. Гомін волі
10. Діалог
11. Зборівська дзвіниця
12. Земля підгаєцька
13. Колос
14. Народне слово
15. Наш край
16. Нова доба
17. Новини Шумщини
18. Подільське слово
19. Ратуша
20. Тереховлянські вісті

АНКЕТА

для опитування працівників видавництв, поліграфічних підприємств та
видавничих організацій

Шановні добродіі!

Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека проводить соціологічне дослідження “Обв’язковий примірник документів (місцевий) та повнота його надходжень до обласної універсальної наукової бібліотеки”.

Просимо дати відповіді на поставлені запитання. Ваші пропозиції допоможуть нам поліпшити практику доставляння місцевого примірника друку до бібліотеки і активніше співпрацювати з видавництвами.

1. Повна назва Вашого видавництва (видавничої організації) _____
2. Форма власності (державна, комунальна, приватна) _____
3. Рік заснування _____
4. Прізвище, ім'я та по-батькові керівника _____
- Освіта: _____ Вік: _____
5. Кількість працівників (всього) _____ у т.ч. за видами діяльності
освітою _____
6. За статтю:
– чоловіків _____
– жінок _____
7. За віком:
від 20 до 30 років
від 30 до 35 років
від 40 до 45 років
від 45 до 50 років
від 50 до 60 років
від 60 і більше
8. Що для Вас є бібліотека? _____
9. Чи користуєтесь послугами бібліотек міста? (назвіть конкретно) _____
10. Як давно співпрацюєте з ОУНБ? (з якого року) _____
11. Чи укладений договір “Про обв’язковий примірник документів”? _____
12. Практичні наслідки книговидавання та розповсюдження у регіоні на Вашу думку залежать: _____

13. Чи є вихід з даної ситуації? _____
14. Книга, як і будь-який товар, вимагає реклами й формування відповідного інформаційного поля. Ваше бачення реклами книг, що вийшли у світ на Тернопіллі _____

15. Які перспективи очікують у найближчий час місцеві видавництва?_____

16. Ваша оцінка сучасного стану книговидання та книгорозповсюдження у регіоні_____

17. Асортимент місцевої видавничої продукції досить різноманітний. Чи враховуєте Ви пропозиції бібліотечних працівників під час його формування?_____

Назвіть критерії їх відбору._____

18. Чи збільшите Ви надходження обов'язкового (місцевого) безоплатного примірника до ОУНБ?_____

Дякуємо за співпрацю.

Використані джерела:

Про внесення змін до Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”: Закон України № 1561 - III від 16.03.2000р. // Законодавство – бібліотекам України. – К., 2001. – С. 4-16.

Про державну підтримку книговидавничої справи в Укарїні: Закон України № 601 – IV від 6.03.2003 р. // Вісник Книжкової палати. – 2003. – № 4. – С. 12-13.

Про обов’язковий примірник документів: Закон України № 595 – XIV від 9.04.1999 р.// Бібліотечний вісник. – 1999. – № 4. – С. 5-8.

Про порядок доставляння обов’язкового примрника документів: Постанова Кабінету Міністрів України № 608 від 10.05.2002р. // Вісник Книжкової палати. 2002. – № 5. – С. 4-5.

Видавничий рух у Галичині: [кінець XIX ст. поч. XX ст.] // Семчишин М. Тисяча років української культури: історичний огляд культурного процесу. – К., 1993. – С. 373-374.

Галичина і революція 1848: [У Почаєві виходили періодичні видання патріотичного змісту] // Попович М. Нарис історії культури України. – К., 1999. – С. 345.

Франко І. Перший том “Руської історичної бібліотеки”, видаваної проф. Олександром Барвінським у Тернополі // Зоря. – 1986. – № 2. – С. 36.

Черняхівський Г. Виданню – 350 років. З історії книгодрукування на Тернопільщині // Друг читача. – 1969. – 29 груд.

Черняхівський Г. Книгодрукування на Тернопільщині // Вільне життя. – 1974. – 5 січ.

Преса // Енциклопедія українознавства. – К., 1995. – Т. 3. – С. 981-1005.

Блошицька Г. Аналіз книговидання в Україні (травень-липень 2000р.) // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 8. – С. 9-11.

Блошицька Г. Аналіз книговидання в Україні (січень-квітень 2000р.) // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 5. – С.29-31.

Книги, видані на Тернопіллі // Русалка Дністрова. – 1998. – № 3 (лют.); № 6 (берез.); № 7 (квіт.); № 13-14 (лип.); № 15-16 (верес.); № 17-18 (жовт.).

Каталог місцевих періодичних видань на 2004 рік / Тернопільська дирекція. – Тернопіль: ТОВ “Поліграфіст”. – 12 с.

Ковба Ж., Глотова Г. Соціально-економічні проблеми вивчення книжкового ринку України // Вісник Книжкової палати. – 1999. – № 9. – С. 17-19.

Періодичні та продовжувані видання, випуск яких розпочато в 2001 році: (За матеріалами надходжень обов’язкових примірників до Книжкової палати України) // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 2. – С. 22-23.

Сенченко М. Видавнича діяльність в Україні: Історія нищення української книги (сумні сторінки українського друкарства); Книгодрукування; Періодичні видання // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 12. – С. 12-15.

Світове книгодрукування і випуск творів друку в Україні // Вісник Книжкової палати. – 2003. – № 4. – С. 3-11.

Соломонова Т. Подільські видавництва першої чверті ХХ ст. // Вісник Книжкової палати. – 2001. – № 12. – С. 45-48.

Статистична інформація про випуск державної друкованої продукції в Україні 1998 року // Вісник Книжкової палати. – 1998. – № 1. – С. 11-12.

Статистичний огляд видавничої діяльності України в 2001 році // Вісник Книжкової палати. – 2002. – № 7. – С. 3-7.